

Helsingin Autismi- ja Aspergeryhdistyksen vierailu Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle 21.11.

Läsnä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan edustajat perusopetusjohtaja Outi Salo, perusopetuksen aluepäällikkö, Taina Tervonen ja pedagogisten palveluiden päällikkö Pertti Joonas sekä yhdistyksen edustajat Jari Eronen, Reetta Holopainen, Mustapha Mataich, Johanna Kuisma ja Maarit Kuoppala

Helsingin Autismi- ja Aspergeryhdistys ry on pyrkinyt käymään säännöllisesti tapaamassa kasvatuksen ja opetuksen toimialan päättäjiä ja keskustelemassa autismikirjon oppilaiden opetusjärjestelyistä ja jäsenperheisen ja vertaisryhmissä kävijöiden kouluihin ja opetukseen liittyvistä kokemuksista. Edellisestä vierailusta on nyt useampi vuosi. Yhdistys saa yhteydenottoja ja kysymyksiä sekä jäseniltä suoraan että erityisesti vertaisryhmissä. Yhdistyksen tavoitteena on tukea vanhempia ja antaa oikeaa ja ajantasaista tietoa perheiden kysymyksiin.

Yhdistyksestä katsoen näyttää siltä, että Helsingin perusopetuksen autismiopetus on rapautunut. Vanhemmilla on takavuosia enemmän epätietoisuutta ja huolia lastensa koulupolkuun liittyen.

Autismikirjon oppilaiden opetuksen järjestäminen

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla on juuri tehty organisaatiouudistus. Jatkossa toimialalla on perusopetuspalvelut ja varhaiskasvatuksen palvelut. Erityisen tuen järjestämistä koskevia linjauskeskusteluja aloitellaan. Pertti Joonan sanoin tavoitteena on, että toiminta on saavutettavaa, esteetöntä, oppimispalvelu on käyttökelpoista ja laadukasta. Erityisiä muutoksia ei ole nyt ollut esillä. Virastossa ei ole mietitty sitä, tarvitaanko joidenkin erityisryhmien osalta erityisiä työryhmiä kohderyhmän osallistamiseksi suunnitteluun.

Erityisluokat pyritään sijoittamaan lasten lähikouluihin, kuitenkin siten että jatkossa koulussa on aina vähintään kaksi erityisluokkaa. Näin jokaisella opettajalla on koulussa työpari. Sijoittelu perustuu alueiden erityisluokkapaikkojen tarveselvitykseen. Erityisluokkien siirtelystä koulusta toiseen pyritään eroon.

Kaupunki järjestää erityisluokkia lakisääteisesti. Lakisääteinen ryhmäkoko on 6-10 oppilasta riippuen erityisluokasta. Autismikirjon oppilaiden erityisluokan ryhmäkoko on nykyisin kahdeksan oppilasta. Kaikkien oppilaiden tuki järjestetään kolmiportaisesti, yleinen, erityinen ja tehostettu tuki. Luokkamuotoinen opetus, integraation vahvistaminen ja lähikouluun tarjottavat palvelut ovat ensisijaisia.

Erityisen tuen kehittämisprosessi on käynnissä ja keskustelut linjauksista alkamassa. Todennäköisesti tammikuun alkupuolella järjestetään workshop, johon kutsutaan huoltajia, ammattilaisia ja erilaisia järjestöjä miettimään minkälaisia asioita erityisen tuen kehittämisessä tulisi ottaa huomioon.

Yhdistys kysyi, suunnitellaanko erityisopetus diagnoosiin perustuvasta vammaryhmästä käsin vai yksilön toimintakyvyn pohjalta esimerkiksi ICF-viitekehystä käyttäen (<https://www.thl.fi/fi/web/toimintakyky/icf-luokitus>). Yksilön toimintakykyarviossa huomioidaan yksilön ominaisuuksien lisäksi ympäristön ominaisuuksia, siinä tapahtuvia muutoksia sekä yksilön aikaisempia kokemuksia eri tilanteissa. Keskustelussa nostettiin kysymykset, kuka määrittelee tuen tarpeen ja mikä on riittävä tuki, ja miten yksilön toimintakyvyn muutoksiin reagoidaan.

Eri vammaryhmien henkilöillä voi olla paljon samanlaisia tarpeita, mutta voi olla myös hyvin erilaisia tarpeita. Keskiössä on oppilaan asettamat tavoitteet. Oppilaan tavoite voi olla päästä

huomenna kouluun, tai tavoite voi olla päästä johonkin ammattiin tai toimia itsenäisesti aikuisena. Koulun tulee tukea tavoitteen saavuttamista. Yhdistyksen saaman palautteen perusteella koetaan, että aikaisemmin koulussa on tarjottu enemmän opetusta ja vähemmän varastointia kuin tällä hetkellä. Isoissa ryhmissä autismikirjon lapset turhautuvat.

Pääsääntöisesti avustajat ovat nykyisin kokopäivätyössä siten, että samat henkilöt ovat lapsen kanssa aamupäivän koulussa ja iltapäivän hoidossa sosiaalitoimen tai järjestön palkkaamana avustajana. Sama tuttu avustaja on lasten etu. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan mukaan henkilökohtaista koulunkäyntiavustusta varten koulut voivat anoa harkinnanvaraista lisäresurssia. Pääsääntöisesti tämä resurssi kohdentuu liikuntaesteisten tai muita fyysisiä rajoitteita omaavien oppilaiden avustamiseen. Liikuntarajoitteen edellyttäminen avustajan myöntämisen perusteena ei ole oikeusasiamiehen kannanoton mukaan lain mukainen.

Helsingin koulut käyttävät Valteri-koulujen ohjauspalveluita. Solakallion koulu järjestää omaa koulutusta vuorovaikutuksesta ja kommunikaatiosta opettajille.

Esiopetus, myös pidennetyn oppivelvollisuuden / kaksivuotisen esiopetuksen opetus siirtyy 1.8.2018 varhaiskasvatuksen hoidettavaksi. Tämä on budjettitekninen ja hallinnollinen ratkaisu. Joitakin muutoksia päätösprosessiin on tulossa. Nyt esiopetuksessa oleville lapsille ei ole tulossa muutoksia.

Yhdistys kysyi, miten esiopetusta järjestävien päiväkotien autismiosaamista vahvistetaan. Autismikirjon oppilaiden määrä riittää autismikirjon esiopetusryhmiin. Lapset ovat taksikuljetusten piirissä. Tarvittaessa ryhmiin voi yhdistä lapsia muista neurologisista vammaisryhmistä, jotka hyötyvät strukturoidusta opetuksesta (neurologiset vammaisryhmät, dysfasia, kielelliset erityisvaikeudet, kuvakommunikaatiota käyttävät lapset). Tämä viesti luvattiin viedä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimialalle.

Integraatio ja inklusio

Integraatiosta puhutaan silloin kun oppilas, jolla on erityisen tuen päätös, on sijoitettu yleisopetuksen luokkaan. Inklusiosta puhutaan, kun korostetaan vammaisten henkilöiden oikeutta kuulua tavallisiin yhteisöihin sen sijaan, että heidät sijoitettaisiin omiin erillisiin palvelujärjestelmiinsä. Autismikirjon lasten opettajat tarvitsevat joka tapauksessa autismiosaamista, keinoja aistikuomituksen tunnistamiseksi ja keventämiseksi sekä haastavien tilanteiden ehkäisemiseksi.

Helsinki pyrkii siihen, että koulu on inklusiivinen ja opetus pyritään järjestämään lähikoulussa. Aina tähän ei päästä. Helsingissä on yli 300 erityisluokkaa ja lähes 100 pidennetyn oppivelvollisuuden luokkaa. Erityisopettajan lisäksi oppilaalle voidaan järjestää ns. vuosiluokkiin sitomatonta opetusta.

Yhdistykseen on viime aikoina tullut lisääntyvässä määrin viestejä siitä, että yläkouluun siirtyminen on ollut vaikeaa. Lapsia jää koulusta jopa sairauslomalle, koska eivät pysty käymään koulua. Autismikirjon henkilön toiminnanohjaus ei ehkä riitä yläkoulun itsenäiseen opiskeluun, aineluokat siirtymiseen ja aineopettajajärjestelmä käyvät oppilaalle liian kuormittavaksi. Kouluun tarvitaan autismikirjon osaamista. Kasvatuksen ja koulutuksen toimialan edustajat vakuuttivat, että aina lähdetään siitä, mihin lapsi kykenee.

Todettiin että autismikirjon lapsia on monen tasoisia. Osa on pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä ja tämän jälkeen erityisluokalla. Osa Asperger-lapsista ja hyvätasoisista autismikirjon oppilaista on

alakoulun yleisopetuksessa, mutta saavat yläkoulussa laaja-alaisen erityisopettajan tukea tai siirretään pienryhmään. Osa lapsista voi puolestaan siirtyä erityisluokalta yleisopetukseen.

Kasvatuksen ja opetuksen toimialan edustajat kertoivat, että resurssit ja budjetit ovat ennallaan. Koulun rehtorit päättävät koulun tasolla, miten resurssit jaetaan. Erityisluokilla on oma erillinen resurssi koulussa. Rehtori järjestää opetuksen ja vastaa pedagogisista ratkaisuksista ja resurssien jakamisesta koulun sisällä. Koulun oppilashuoltoryhmässä puolestaan mietitään yksilökohtaisesti, miten opetus järjestetään kunkin lapsen kohdalla. Erityisluokkia pyritään tuomaan erityisluokat lähikouluihin, lähelle oppilasta. Yhteisiä kaikille sopivia ratkaisuja ei ole.

Erityisluokkien ryhmäkoot

Yhdistyksen suurin huolenaihe on ryhmäkoot. Autismikirjon henkilö ei pysty sulkemaan itseään ympäröiviltä aistiärsykeiltä ja luotaa koko ajan läsnäolevien henkilöiden tilaa.

Opetusryhmän koko voi joillakin oppilaille vaikuttaa suoraan siihen pystyykö hän osallistumaan koko koulupäivän ajan vai joudutaanko koulupäivän pituutta lyhentämään tai koulupäivien määrää vähentämään. Jos luokassa on yksi äänekkäämpi lapsi, autismikirjon lapsen huomio voi olla kokonaan tässä toisessa lapsessa eikä pysty keskittymään omaan työhönsä.

Yhdistyksen mielestä on tärkeää rajata autismikirjon luokkien ryhmäkoko kuuteen oppilaaseen. Ihmisten, äänten ja ihmisten välisten suhteiden määrä kahdeksan lapsen ryhmässä aikuisineen on liian suuri. Yhdistys uskoo, että kolme kuuden lapsen opetusryhmää voi monissa tapauksissa vaatia vähemmän henkilökohtaisia avustajaresursseja kuin kaksi kahdeksan lapsen ryhmää. Yhdistys pohti myös opettajien hyvinvointia kahdeksan lapsen ryhmässä.

Yhdistystä kiinnosti tietää, miten ryhmäkokojen muutoksia on mitattu, millaisia mittareita on käytetty ennen ja jälkeen muutosten ja miten muutoksia on arvioitu. Outi Salo myönsi, että muutoksia ei ole mitattu systemaattisesti.

Oikea-aikainen ja riittävä tuki kouluun vähentää tarvetta kalliimmille erityisen tuen ratkaisuille, kuten koulupäivän ja/tai kouluviikon lyhentämiselle, yksilöllisille opetuksen tilapäiselle erityisjärjestelyille (OTEJ-ratkaisuille) tai muille kunnallisille palveluille (vammapalvelut, lastensuojelu).

Koulukuljetukset

Monet autismikirjon henkilöt kuormittuvat muutoksista. Vaihtuvat kuljettajat tai kuljettajien käyttämät reitit voivat lisätä haastavaa käyttäytymistä autossa. Tämä voi olla turvallisuusriski. Joissakin tapauksissa lapsi on joutunut siirtymään yksityiskuljetukseen.

Kasvatuksen ja opetuksen toimiala on juuri nyt kilpailuttamassa koulukuljetuksia. He lupasivat huomioida nämä palautteet palvelukuvauksessa. Kasvatuksen ja opetuksen toimialan on myös kouluttanut kuljetusyrityksiä. Yhdistys on käytettävissä kokemusasiantuntijakouluttajana.

Yhdistys muistutti, että esiopetuskuljetukset pitää myöntää molempiin suuntiin, jos lapsi tarvitsee lääkärilausunnon perusteella sekä aamu- että iltapäivähoidon.

Lopuksi

Kaikista oli myönteistä että iltapäivähoitopäätöksen saa nykyisin koko kouluajaksi.

Yhteisesti sovittiin, että yhteistyötä tiivistetään tiivistämistä. Vanhempien osallistaminen jo suunnitteluvaiheessa on kaikkien etu.